

Gyógyszerészet 29. 123—125. 1985.

40 éve történt: a pasaréti patika első hónapjai

LÁNG MIKLÓS

Egyre kevesebben vannak ma már, akik átéltek Budapest ostromát, s részesei lehettek annak a gigászi küzdelemnek, amivel az új életet megindíthatták a romok fölött. A hosszú nélkülözés, a lehetetlen higiéniai körülmények, s maga a tartós stressz állapot is megannyi egészségügyi problémát vetett fel, akkor, amikor sokáig nem volt elérhető orvos, gyógyszerész, de gyógyszer sem. Egy gyógyszertár újra-ndításáról számol be a szerző dr. Láng Béla gyógyszerész visszaemlékezései alapján, hazánk felszabadulásának 40. évfordulója alkalmából. Az írás főhajtás is a hivatásunkban becsülettel helytálló, köztük a múlt év októberében elhunyt alapító-felelős szerkesztőnk emléke előtt.

A megkönnyebbülés és aggodalom érzései keveredtek az emberekben a felszabadulás első napjaiban. Örömet jelentett feljönni a pincéből, de aggodalommal töltött el mindannyiunkat a hogyan tovább kérdése. Szoptatós feleség, két apró gyermek, idős szülők ellátásának gondja nehezített dr. Láng Béla pasaréti otthonára is. Az élet fenntartásához élelemre és fűtőanyagra volt szükség és éppen e kettőben volt a legnagyobb hiány. Ha kimúlt lóra bukkant valaki, egykettőre összecsdültek az emberek, hogy kanyarításnak belőle, jusson némi hús a fazékba. Ha pedig arra kódorgott egy-egy legyengült ló — ami nem volt ritkaság —, akkor felkeresték a Hidegkúti út sarkán lakó Kodolányi Jánost, a „sánta író”, akinek volt egy vadászpuskája, s ő vállalkozott a ló lelövésére. Jobbára a gyerekek, az asszonyok és az idősebbek vonultak késsel, edényvel felszerelve a zsákmányért; fiatalabb férfiak nem is igen akadtak a környéken vagy ha mégis, nem merészkedtek ki az utcára, nehogy hosszabb-rövidebb munkára vigyék őket. „Én akkor 33 éves voltam — emlékezik vissza Láng Béla —, s amolyan büjkáló katona, rajtam család eltartásának gondja, nem engedhettem meg magamnak a »kalandozásokat«, csak a sarki patikáig merészkedtem el, de ez a látvány aktivitásra ösztönzött. Már január első napjaiban megjelent a körzet szovjet parancsnokának a felhívása, hogy a polgári lakosság szervezzen ideiglenes polgári közigazgatást, és mindenki, aki munkaképes, jelentkezék munkára. Még is választottuk az egyik Udvarhelyi utcai ház lépcsőházában a »polgármesterünket«, meg a »rendőrkapitányt«, s egészségügyi főnökként dr. Kulin György debreceni gyermekgyógyász magánánárt, aki szintén a környékünkön vészelte át a háború utolsó hónapjait.” Nagyon nehéz volt az emberek bizalmát megnyerni, sokakat letaglózott a teljes kilátástalanság. Az embereknek természetesen nem volt gyakorlatuk abban, hogy hogyan kell, hogyan lehet egy romokban heverő városban új életet kezdeni. Tudjuk, hogy a főváros

lakásainak alig negyede maradt épen; szerencsére Láng Bélaék lakása ezek között volt. A pasaréti gyógyszertár viszont találatokat kapott, pedig az emberek oda voltak szokva, s oda jártak most is érdeklődni: mikor nyílik meg a gyógyszertár, mikor juthatnak a betegek a legszükségesebbekhez. Láng Béla is ezeken tűnődött vele együtt lakó, ugyancsak gyógyszerész apósával, dr. Zalai Dezsővel együtt, amikor felkereste őket Jójárt József ceglédi orvos, aki a Pasaréten tisztiorvosi megbízást kapott. „Jójárt doktor arrt kért, hogy az újonnan megválasztott ideiglenes előjáróság egészségügyi központjának értekezleteit a mi ebédlőnkben tarthassák. Egyben felkért arra, hogy Zalai dr. vezetésével vegyék kézbe a terület gyógyszerellátását. Az ideiglenes előjáróság ellátott bennünket orosz-magyar nyelvű arcképes igazolvánnyal, ami egyben minden más közmunka alól is mentesített. Apósom nem vállalta a gyógyszertár vezetését, mert a nevén volt a Szanatórium gyógyszertár, s úgymond, nem vezethet egy másik patikát, de elvállalta az ideiglenes hatóság főgyógyszerészi tisztét, s így én lettem a helyreállítandó »Pasarét« gyógyszertár vezetője.”

Ez a megoldás a gyakorlatban jónak bizonyult. Zalai dr. galambösz fejével nyugodtabban járhatott-kelhetett város szerte, tárgyalhatott erre-arra, kutathatott gyógyszerek után, míg Láng dr. a patika romtalanításával foglalatalkodhatott.

A „Pasarét” gyógyszertár a hasonló nevű téren, a mai helyén, az akkori BESZKÁRT épületében volt. A harci cselekmények következtében a patika egész falát kitevő tükörelablaka betört. A tetőre aknák hulltak; s beszakították a födémét. „Az állványedények nagyrésze összetörve. A fiókok szerteszét hevertek, minden elképzelhető szennyel, emberi ürülékkel összerondítva. A romok derékmagasságig halmozódtak fel az officina padlóján. Szó sem lehetett arról, hogy hamarosan ott dolgozhassunk. Erre csak az alagsorban volt meglehetősen »külterjes« lehetőség, ahol az anyagkamra mellett egy üvegrakár, egy szenesfülke és egy WC volt. Az udvar felőli oldalon, ahol a talaj lejtése miatt az alagsori helyiség a földszintre került, vasajtó zárta a kamrát... Miután a patikát szemrevételeztük, Jójárt dr.-ral együtt felkerestük a gyógyszertár tulajdonosát, Szele Alajos gyógyszerészt, aki a patikával szemben, Kelemen László utca 15. sz. alatt lakott. Kollégánkat nagyon rossz testi-lelki állapotban találtuk, dekompenzált szív működéssel, így a patika üzembehelyezése elől elzárkozott. Felhatalmazott azonban bennünket arra, hogy belátásunk szerint cselekedjünk. Azt is közölte, hogy karácsony napján, amikor a harcok csillapodtak, átmentett egy csomó gyógyszerkülönlegességet a lakására (s ebben a derék szomszédjai is segítettek), ezeket rendelkezésre bocsátja... Ezek

után családunk apraja-nagyja hozzálátott a patika használhatóvá tételéhez. Sorra került az alagsor is, ahol szintén össze-vissza volt hányva minden. A csomagolóanyagok a földön összetiporva, az állványok feldöntve, a porcelán és cserép kenőcsstégelyek összetörve. Tédig erő szemét, törmelék. Az egyik kisebb helyiségben olyan nyomokat találtunk, amelyekből arra lehetett következtetni, hogy ott valaki lakott. Megtudtuk, hogy derék kollégánk, Szele bácsi egy ideig ott rejtette el egyik volt zsidó munkatársát (későbbi sorsáról nem sikerült semmit sem megtudnunk). . . Hatalmas munka volt legalább az alagsort annyira rendbeszedni, hogy érdemi működést lehessen kezdeni. Fűteni sem igen lehetett. . . Számbavetük a nyomorúságos készletet. . .”

Belátták, hogy az ott talált és a visszakapott gyógyszerekkel nem lehet a munkát elkezdni. Széleskörű propagandát kellett kifejteni ahhoz, hogy lakossági bejelentések és szakmai körök segítségével nyomán ezek a készletek kiegészüljenek. „Amikor híre terjedt, hogy a patika helyiségeiben megindult a romeltakarítás, egyre másra jelentkeztek szovjet katonák, az ideiglenes rendőrség emberei és mások is — többnyire piszkos, felirat nélküli zacskóban, ritkábban szélesszájú üvegben — különféle anyagokkal. Ezeknek mindenekelőtt az azonosságát kellett megállapítanunk. De mi magunk is jártunk gyógyszerek után; pl. bemerészkedtünk a közeli volt hadapródiskola gyengélkedőházába, ahol egy csomó német Wehrmacht csomagolású tablettát, kenőcsöt (egyebek között rühösség ellen) találtunk, s vagy 2—2500 adag tifusz elleni oltóanyagot (vakcinát) hoztunk el. Az értékesebb gyógyszereket a lakásunkra hoztuk, mert a patikát nem lehetett biztonságosan lezárni, azt éjjelenként feltörték, a készleteket megdézsmálták. De laboráltunk is a lakásunkban, a kihúzott ebédlőasztalon. Nagy segítségünkre volt az a zsáknyi tannalbin és több kilónyi papaverin, s némi stibium pentaszulfid, amit vagy orosz katonák, vagy rendőreink találtak, s hoztak be, persze jobbra minden jelzés, felirat nélkül. Került valahonnan — talán a Szántó laboratóriumból — fiókostól néhány kiló brómsó, úgyszintén egy jókora zsák kénpor. Később meg a Lipótmezei Elmegyógyintézet vezetője üzent, hogy ott őrzik néhány gyógyáru nagykereskedés tartalék készleteit, egyebek közt digitális készítményeket (Adigan, Lanaclarin), egy sor kommersz injekciót és tablettát. Hajlandó volt ezekből saját tisztiorvosunk igénylése alapján, elismervény ellenében a lakosság ellátásához feltétlenül szükséges mennyiségeket gyógyszertárunknak átadni.”

Közben Kulin dr. és Jójárt dr. számbavette a körzetben található orvosokat. Érdekes, hogy míg gyógyszerészből csak az említett két személyről tudunk (hozzájuk kell még számítanunk Láng Béláné Zalai Zsuzsanna nem okleveles gyógyszerészt is, aki apró gyermekei mellett is óriási segítséget nyújtott a háznál végzett gyógyszerész munkához), nem kevesebb mint 132 orvos került fel a névjegyzékre. Persze nagyrésztük máshon-

nan idemenekült. Az óslakosok közül dr. Müller Imre volt a legismertebb. „Egészségügyi főnökségünk a mi lakásunkba invitálta megbeszélésre a szolgálatot vállaló orvosokat, akik között — nagy örömünkre — Issekutz Béla professzort is üdvözölhettük. Alig fértünk el az ebédlőben és a szalonban. Ismertettük a gyógyszerhelyzetet, majd Issekutz professzor javaslatára megállapodtunk néhány típus-készítmény előállításában. Minthogy porkapszulánk nem volt, mindent vagy osztatlan por, vagy pilula alakjában kellett elkészítenünk. Köhögés ellen kodein-stibiumos pilulákat gyártottunk (valahonnan codein, majd etilmorfin is került), hasmenés ellen papaverin pilulákat és tannalbint adtunk. A pilulák vivőanyagául saját kamránk csekély lisztkészletéből használtunk. Elég sok rühösség is volt; erre egy darabig káliszappannal eldörzsölt kénport adtunk, majd amikor a káliszappan — elég hamar — elfogyott, magát a kénport adtuk azzal az utasítással, hogy otthon dolgozzák jól el disznósírral. Ami a gyógyszerek árát illeti — az tulajdonképpen nem volt probléma, mert a lakosoknak pénze nem volt. Az orvostestület ezért úgy határozott, hogy minden gyógyszert csak »hatósági« orvosi receptre szolgáltatassunk ki, természetesen ingyen. Minden háztömb részére kijelölték a receptírásra illetékes orvost — némelyik tömb részére többet is.”

A gyógyszerészhiány később csökkent, amikor valahonnan felbukkant dr. Ragetli János gyógyszerész, majd Neuber Edina, aki akkor gyógyszerész gyakornok volt. Mindketten sokat segítettek; Ragetli és Láng felváltva tartottak ügyeletet a gyógyszertár — fűtetlen — alagsorában. „A recepteket ott szedtük be, a gyógyszereket itthon készítettük el, adagoltuk, majd az alagsorban szolgáltatottuk ki. Aki tudott vazelint vagy disznósírt hozni, annak a kenőcsöt is elkészítettük. Általában mindent csak hozott edényben tudtunk kiadni, mert semminemű csomagolóanyagunk sem volt.”

A gyógyszerészeknek e lelkes kis csapatára azonban nemcsak a gyógyszerek felkutatásának, megvizsgálásának, elkészítésének és kiszolgáltatásának munkája hárult; kiterjedt egészségügyi felvilágosító munkát is végeztek, amikor a betegek vagy családtagjaik nagy bizalommal hozzájuk fordultak. Mint láthattuk, orvos volt elegendő, de az éppen kiszolgálható gyógyszerhez a megfelelő tanácsokat a gyógyszerészeknek kellett adniok. Dr. Zalai Dezső, dr. Láng Béla és dr. Ragetli János alaposan felkészült, a szakma minden részében igen járatos gyógyszerész volt, nagy intelligenciájuk, megnyerő modoruk kivívta a környező lakosok legteljesebb bizalmát. Akármilyen nyomorúságos helyzetben volt is maga a patikahelyiség, a gyógyszerészek mindig tiszta fehér köpenyben végezték munkájukat, ezzel is tekintélyt szerezve hivatásuknak. Igen ügyeltek a tisztaságra és a rendre, amit természetesen szintén maguk vagy olykor a család tagjai teremtetek meg. S mi volt a fizetség? Erre így emlékezik vissza Láng dr.: „A gyógyszertárban végzett

munkánk honorárium a naponként és dolgozónként egy tányér bableves volt, némi belefőtt lóhússal..." A hajtóerőt tehát nem a kereset adta, hanem a végtelen hivatástudat, szakmaszeretet.

Ne higgyük azt, hogy ilyen körülmények között nem akadt adminisztrációs tevékenység. Az ideiglenes előjáróság számára minden hónapban beszámoló jelentést kellett készíteni. „Ezt azonban csak január és február végén tehettem — emlékezik tovább Láng dr. —, mert amikor április elején be akartam vinni az esedékes márciusi jelentésemet, a Tárogató úti »Krausz Simon« házban már csak hült helyét találtam az addig ott székelő előjáróságnak. Kiderült, hogy az előjáróság megszűnt, röviddel azután, hogy február 12-ről 13-ára virradó éjjel véresen összeomlott a németek utolsó kitörési kísérlete a várból (épp a mi vidékünkön).”

Bár most már felszabadult az egész főváros, mégis a vérkeringés Pest és Buda között csak igen lassan indulhatott meg, mert — mint ismeretes —, a németek a hidakat felrobbantották. Még nagyon sok küzdelembe telt a gyógyszerárak valamennyire is normális működésének a helyreállítása, s még sok nehéz hetet-hónapot ért meg a „Pasarét” gyógyszerár is a normalizációig, de az első napok-hetek helytálló gyógyszerészéről nem szabad megfeledkeznünk.

Emlékezzünk arra, hogy hazánk földjén is milyen szörnyű pusztításokat vitt véghez a háború. 40 éve békében építjük az országot, de ezt a békét meg is kell tartanunk, s ezért mindent meg kell tennünk.

Es gondoljunk nagy megbecsüléssel azokra, akik 40 évvel ezelőtt önzetlenül láttak hozzá ahhoz, hogy az élet e sokat szenvedett földön meginduljon, hogy az agyongyötört, megkínzott, sokat nélkülözött emberek legdrágább kincse: egészsége helyreálljon. S ezt nemcsak a gyógyszeresek segítették elő, hanem az a sok jótanács, biztatás, vigasztaló és bátorító szó is, amit gyógyszerészeink a medicinák mellé nemes emberi érzéssel adtak.

Миклош Ланг: *Это произошло 40 лет назад*

Сегодня уже все меньше число тех которые пережили осаду Будапешта и могли быть участниками гигантской борьбы за начало новой жизни над руинами. Длительность лишений, невозможные гигиенические условия, и само длительное состояние стресса выдвинули столько медицинских проблем в то время когда долгое время не было врачей, фар-

мацевтов, нельзя было достать лекарственных препаратов. Автор описывает начало функционирования аптеки, на основе воспоминаний фармацевта бБела Ланг, по случаю 40-летней годовщины со дня освобождения нашей родины. Работа представляет собой кивок головы перед памятью тех которые с честью выполнили свой долг, между них основателя-ответственного редактора нашего журнала погибшего в октябре прошлого года.

M. L á n g: *Fourty years ago...*

There are few people already, who remember the siege of Budapest in 1945, and who could take part in the heroic fight for the new life over the ruins. The time spent in privation, the poor hygienic conditions and the permanent stress caused a lot of sanitary troubles, when there were neither physicians nor pharmacists available, let alone medicaments.

On the occasion of the 40-th anniversary of the liberation of Hungary author gives account of the reopening of a pharmacy according to the contemporary memoirs of the pharmacist Dr. Béla Láng the founder-chief editor of the present periodical, died in October 1984.

This paper is a reverence to him and to all those, who fulfilled their professional commitments during those hard times.

M. L á n g: *Es geschah vor vierzig Jahren...*

Es sind heute immer und immer weniger, die die Belagerung Budapests 1944—45 durchlebten, und Teilnehmer des gigantischen Kampfes waren, mit dessen Hilfe das neue Leben auf den Ruinen zu beginnen möglich war. Die lang dauernde Entbehrung, die unmöglichen hygienischen Umstände, und selbst der dauerhafte Stress wurf immer mehr Gesundheitsproblemen auf, derzeit, wann lange sozusagen kein Arzt, Pharmazist, aber auch kein Medikament erreichbar war. Anlässlich des 40-ten Jahrestags der Befreiung Ungarns berichtet der Verfasser auf Grund der Erinnerungen von Apotheker, Dr. Béla Láng von dem Wiederbeginn der Arbeit in einer Apotheke. Die Schrift will auch eine Ehrenbezeichnung für solche sein, die bei ihrer Arbeit standhalten, unter ihnen eine Erinnerung an unseren im vorigen Jahr verstorbenen Begründer und verantwortlichen Redakteur.

★ *Resumo en Esperanto:*

M. L á n g: *Ĝi okazis antaŭ 40 jaroj...*

Jam estas ciam pli malmultaj homoj, kiuj travivis la sieĝon de Budapest, kaj kiuj povis esti partoprenantoj de tiu giganta lukto, per kiu oni povis ekirigi la novan vivon super la ruinoj. La longa mizero, la absurda higienaj cirkonstancoj, kaj la daŭra stresostato mem lanĉis multajn sanitarajn problemojn tiam, kiam longe ne estis antingebla kuracisto, farmaciisto, eĉ medikamento. La aŭtoro raportas pri la reekfunkciigo de iu apoteko, surbaze de la rememoroj de *D-ro Béla Láng* farmaciisto, okaze de la 40-a datreveno de la liberigo de nia patrujo. La skribaĵo estas kapklinigo antaŭ la fakuloj, kiuj en siaj profesioj honoste eltenis, kaj inter ili antaŭ la memoro de nia fondinto kaj respondeca redaktoro, kiu forpasis en oktobro de la pasinta jaro.

(Budapest, Ūllői út 54. — 1082)

Ērkezett: 1984. IX. 29.